

ELIZA LUBOJAŃSKA – KATOWICE
EWA OLSZOWY – KATOWICE

**„BIBLIOTEKA AKADEMICKA:
INFRASTRUKTURA-UCZELNIA-OTOCZENIE”.
GLIWICE 24-25 PAŹDZIERNIKA 2013**

W dniach 24-25 października 2013 r. w Politechnice Śląskiej w Gliwicach odbyła się konferencja *Biblioteka Akademicka: Infrastruktura-Uczelnia-Otoczenie*. Uroczystego powitania gości dokonał dyrektor Biblioteki Politechniki Śląskiej Krzysztof Ziolo. Następnie głos w imieniu Rektora uczelni Andrzeja Karbownika zabrała Monika Odlanicka-Poczobutt, kierownik projektu *Rozwój sprzęto-wo-programowy platformy i lokalnej sieci dla wirtualnej infrastruktury Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej w celu pozyskania, tworzenia i udostępniania zasobów naukowych*, która przedstawiła jego cele, tj. rozbudowę zasobów cyfrowych uczelni, w tym wdrożenie instytucjonalnego repozytorium RePolis.

Pierwszą sesję zatytułowaną *Ekosystem otwartej nauki*, prowadzoną przez Wiesława Babika rozpoczęło wystąpienie Emanuela Kulczyckiego (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) *Czy to się opłaca? Korzyści z otwierania nauki*. Zdaniem prelegenta otwartość w nauce to wewnętrzna cecha nauki. Otwarta nauka to z jednej strony swobodna wymiana myśli, koncepcji, idei, a z drugiej, umożliwianie weryfikacji wyników naukowych. Otwarta nauka jest więc innym paradygmatem komunikacji naukowej. Ta z kolei, jak podkreślił E. Kulczycki, stanowi nie tyle obszar otwartej nauki, co jej fundament. Korzyści z otwierania nauki czerpie naukowiec zyskując rozpoznawalność i możliwość nawiązywania współpracy jak również instytucja, która w ten sposób staje się widoczna, atrakcyjna dla studenta i osiąga awans w rankingach. Zyskują także podatnicy i grantodawcy ponieważ następuje upowszechnienie wyników badań, poprawia się wizerunek instytucji i nauki w społeczeństwie.

Następne dwa wystąpienia dotyczyły repozytorium instytucjonalnego. Jego zagadnieniami prawnymi, technicznymi, organizacyjnymi i wizerunkowymi zajął się Jakub Szprot (Centrum Otwartej Nauki ICM Uniwersytetu Warszawskiego) w referacie pt.: *Podstawowe aspekty funkcjonowania otwartego repozytorium instytucjonalnego*. Omówił repozytoria na świecie, podkreślając, że w Polsce znaj-

duje się ich bardzo wiele, aczkolwiek zdecydowaną większość nich stanowią biblioteki cyfrowe. Przedstawił m.in. stosowane oprogramowanie, politykę otwartego dostępu Komisji Europejskiej. Wśród zasad udostępniania treści wymienił model gratis (treści mogą być udostępniane bez ograniczeń, odbiorca może korzystać w ramach dozwolonego użytku) i model libre (użytkownik może tworzyć utwory zależne). Na zakończenie podkreślił wagę działań informacyjnych i promocyjnych, konieczność mówienia o repozytorium za pomocą wszelkich możliwych narzędzi.

Z kolei Małgorzata Rychlik (Biblioteka Uniwersytecka UAM w Poznaniu) podjęła temat *Wpływu repozytorium instytucjonalnego na upowszechnienie dorobku naukowego uczelni*. Opisała typy obiektów gromadzonych w nim jak również czynniki wpływające na efektywniejsze upowszechnienie obiektu w repozytorium. W oparciu o doświadczenia repozytoriów na świecie oraz repozytorium AMUR wskazała na możliwości, które oferują pracownikom naukowym oraz uczelni: widoczność obiektów w wyszukiwarkach i serwisach podających liczbę cytowań, statystyki użytkowania, alternatywne wskaźniki wpływu, podniesienie cytawalności pracy autora, awans w rankingu webometrycznym.

Natomiast Bożena Bednarek-Michalska (Biblioteka Uniwersytecka UMK w Toruniu) w wystąpieniu *Otwarte zasoby naukowe i edukacyjne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika* zaprezentowała nowe inicjatywy edukacyjne powstające na uczelni. Idea *open access* realizowana jest poprzez Kujawsko-Pomorską Bibliotekę Cyfrową, gdzie zamieszczane są dokumenty, które nigdy nie miały postaci cyfrowej oraz repozytorium Rum@k, w którym znajdują się współczesne materiały dydaktyczne i naukowe pracowników uczelni. Od 2012 r. funkcjonuje elektroniczna Platforma czasopism UMK wykorzystująca otwarte oprogramowanie Open Journal Systems, na której docelowo mają znaleźć się wszystkie tytuły wydawane przez uniwersytet. Ponadto w Internecie zamieszczane są kursy e-learningowe, webinaria, debaty, filmy edukacyjne z wykładów i konferencji, funkcjonuje również Telewizja Internetowa UMK.

Zagadnieniem *Indeksowania czasopism naukowych w krajowych bazach danych w kontekście organizacyjno-ekonomicznym* zajęła się Lidia Derfert-Wolf (Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy). Z przeglądu krajowych bibliograficznych baz danych rejestrujących artykuły z czasopism naukowych wynika, że poważny problem stanowi duplikacja danych – część tytułów indeksowana jest w różnych bazach, co powoduje niepotrzebną pracę oraz wydatki. W wystąpieniu zaproponowano szereg usprawnień indeksacji: uwalnianie istniejących baz, aby nie były już płatne, integrację istniejących zasobów, opracowanie efektywnych algorytmów deduplikacji w celu nie powtarzania tytułów czasopism. Zdaniem prelegentki dziedzinowe bazy danych powinny być podstawą bazy POL-on, z kolei podstawą Polskiej Bibliografii Naukowej bazy dorobku pracowników uczelni. Istotna jest współpraca twórców baz obejmująca m.in. ujednoczenie standardów, politykę przyjmowania czasopism do indeksacji oraz promocji baz i otwartego dostępu jak również współpraca z wydawcami i redakcjami.

Następnie Joanna Kukawska z firmy Akme Archive zaprezentowała bazę

Knovel, która oprócz książek zawiera rozmaite narzędzia wyszukiwawcze i analityczne.

Obrady popołudniowe otworzył referat *Wpływ komputeryzacji i informatyzacji na procesy gromadzenia zbiorów w polskich bibliotekach uczelnianych* autorstwa Ewy Dąbrowskiej (Biblioteka Jagiellońska) przygotowany w oparciu o badania ankietowe ponad dwudziestu bibliotek uczelnianych oraz doświadczenia biblioteki macierzystej. Zebrane dane pokazują, że w 18 bibliotekach wdrożono moduł gromadzenia, ale jedynie 4 z nich udostępniają w katalogu online opisy z modułu gromadzenia zbiorów. Wykazano, że za sprawą komputeryzacji i informatyzacji zmienia się polityka zarządzania zbiorami, zwiększa się zakup publikacji elektronicznych a biblioteki łączą się w konsorcja w celu wspólnego zakupu zbiorów. W efekcie informatyzacji warsztatu gromadzenia częściej wykorzystuje się źródła internetowe niż drukowane, ponadto raporty z systemu komputerowego pozwalają na badanie wykorzystania zbiorów, co wpływa na decyzje o selekcji bądź kupowaniu kolejnych egzemplarzy.

Wystąpienie Ewy Amghar (Biblioteka Jagiellońska) zatytułowane *Infrastruktura informatyczna nowoczesnej biblioteki: co niemieckie biblioteki akademickie oferują swoim czytelnikom* przybliżyło uczestnikom konferencji funkcjonowanie i ofertę czterech dużych i nowoczesnych bibliotek niemieckich: Ruhr-Universitätsbibliothek w Bochum, Thüringer Universitäts- und Landesbibliothek w Jenie, Universitäts- und Stadtbibliothek w Köln oraz UB Erlangen-Nürnberg. Zauważono, że biblioteki w Niemczech nie są zagrożone spadkiem czytelnictwa. Ponadto użytkownicy mają realny wpływ na politykę kształtowania księgozbioru, ponieważ w wielu bibliotekach testowany jest system Patron Driven Acquisition – gromadzenie kierowane przez czytelnika oparte na dezyderatach.

Kolejno Anna Radoszewska z Wydawnictwa Naukowego PWN zaprezentowała nową odsłonę popularnego serwisu IBUK Libra, przedstawiła nowe możliwości i usprawnienia, jakich dokonano w ostatnim czasie.

Temat *Crowdsourcing, social media, livestreaming – nowe możliwości e-partycypacji użytkowników w kształtowaniu zbiorów, zasobów i usług bibliotek naukowych* podjęła natomiast Marta Stąporek (Biblioteka Politechniki Krakowskiej). W oparciu o przykłady światowych projektów bibliotecznych wykorzystujących te nowoczesne zjawiska i narzędzia przedstawiła w jaki sposób społeczeństwo może uczestniczyć w zadaniach realizowanych dotąd wyłącznie przez bibliotekarzy. Współpraca tego rodzaju jest korzystna, ponieważ przynosi zmniejszenie wydatków oraz umożliwia budowanie relacji z osobami zaangażowanymi w projekt, jednak jak zauważyła prelegentka, ma też swoje wady, do których należy brak kontroli i możliwości narzucania ram czasowych oraz możliwa niekompetencja uczestników.

Kontynuację podjętej problematyki stanowił referat *Media społecznościowe w bibliotece akademickiej – rodzaje, funkcje, możliwości*. Jego autorka Katarzyna Machcińska (Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej) omówiła rodzaje „social media” stosowane w bibliotece jako narzędzia komunikacyjne oraz marketingowe. Wśród działań jakie podejmuje biblioteka przy ich wykorzystaniu prelegentka podkreśliła m.in. ważność wyboru medium, bieżącego monitoringu,

zaangażowania administratora oraz oceny efektów. Media społecznościowe umożliwiają bibliotecze poznanie preferencji użytkowników, budowanie pozytywnego wizerunku oraz zyskanie poparcia dla działań bibliotecznych.

Następną sesję *Nowe technologie informacyjne dla nauki i kultury* moderowaną przez L. Derfert-Wolf rozpoczęło wystąpienie Macieja Dubieckiego (Aleph Polska) pt. *Nowe technologie biblioteczne kluczem do innowacyjności uczelni*. Zaprezentowana została oferta firmy w zakresie narzędzi wyszukiwawczych.

Kolejno Martyna Darowska (Politechnika Śląska) w prezentacji *Po pierwsze – Primo! Doświadczenia z wdrożenia* przybliżyła uczestnikom konferencji działania swojej macierzystej instytucji w procesie implementacji wyszukiwarki *Primo*, która daje możliwość jednoczesnego przeszukiwania bibliotecznych zasobów, zarówno tych tradycyjnych, jak i elektronicznych.

Omówieniem rozwiązań zastosowanych w zakresie zarządzania procesem digitalizacji zajął się Tomasz Parkoła (Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe) w referacie *Udostępnianie i długoterminowe przechowywanie obiektów cyfrowych w kontekście biblioteki akademickiej*. Na przykładzie Biblioteki Cyfrowej oraz Repozytorium Cyfrowego Politechniki Śląskiej przedstawiono dedykowane funkcje dla repozytoriów i zagadnienie wieczystej archiwizacji plików wzorcowych oraz pakiet oprogramowania DlnGO (Libra/dMuseion, dLAb, dAresco) wykorzystywanych przy budowie bibliotek cyfrowych.

Marcin Werla (Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe) w wystąpieniu *Możliwości wykorzystania technologii chmurowych na potrzeby małych i dużych instytucji kultury – perspektywa europejska* zaprezentował coraz powszechniej stosowane technologie informacyjno-komunikacyjne. Wymienione zostały istotne cechy technologii chmurowych, motywacje do ich wykorzystywania oraz korzyści z tego płynące, szczególnie dla małych instytucji kultury. Przybliżone zostały uczestnikom plany dwóch projektów europejskich wykorzystujących podobne technologie: EuropeanaCloud i LoCloud.

Natomiast *Ośrodki oceny jako narzędzie badań środowiska akademickiego, w kontekście usług informacyjnych* stały się przedmiotem rozważań Mai Wojciechowskiej (Uniwersytet Gdański). Prelegentka zasygnalizowała problematykę prowadzenia badań naukowych z uwzględnieniem procesów dotyczących świadczenia usług informacyjnych. Zaproponowała również ośrodki oceny jako narzędzie badawcze wykorzystywane podczas przeprowadzania analizy.

W drugim dniu konferencji odbyła się trzecia sesja zatytułowana *Rola uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej* moderowana przez K. Zioło. Pierwsze wystąpienie *Biblioteka akademicka na rozdrożu: o współczesnych przemianach w środowisku informacyjnym*, autorstwa W. Babika (Uniwersytet Jagielloński), koncentrowało się głównie na przedstawieniu uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych kształtujących współcześnie działalność bibliotek akademickich. Wśród czynników środowiskowych zwrócono uwagę na ciągłe obniżanie się poziomu wykształcenia, mimo powszechności studiowania, chaotyczność systemu edukacyjnego. Jako nowe zadanie dla bibliotek wskazano większą aktywność środowiska bibliotekarskiego w realizacji koncepcji społeczeństwa opartego na wiedzy i kształtowaniu w nim kultury informacyjnej.

Kolejno głos zabrała Marzanna Baś (Biblioteka Jagiellońska) prezentując *Wpływ nowych technologii na funkcjonowanie Oddziału Informacji Naukowej w bibliotece na przykładzie OIN i katalogów Biblioteki Jagiellońskiej*. Wystąpienie, podobnie jak wcześniejsze, skupiało się na zagadnieniu wpływu nowych technologii na funkcjonowanie oddziału biblioteki i przemiany w nim zachodzącej. Omówiono historię automatyzacji biblioteki, a następnie zadania poszczególnych komórek oddziału, organizację warsztatu informacyjnego oraz prace bibliograficzne i dokumentacyjne.

Z prezentacji przygotowanej przez Dagmarę Bubel, Lidię Szczygłowską i Łukasza Kuczyńskiego (Politechnika Częstochowska) uczestnicy konferencji zapoznali się z Usługą Powszechnej Archiwizacji PLATON-U4. Jest ona skierowana do środowiska akademickiego, a ma na celu zapewnienie długoterminowej archiwizacji danych w oparciu o oprogramowanie Krajowego Magazynu Danych. Usługa dostarcza użytkownikom interfejsy dostępu do danych składowanych w wirtualnym systemie plików oraz możliwość sprawnego wykonywania kopii zapasowych dokumentów. Projekt Platforma Obsługi Nauki PLATON realizowany jest w ramach Konsorcjum PIONIER, którego koordynatorem jest Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sięciowe oraz Instytut Chemii Bioorganicznej PAN.

Omówienia modułu *Bibliografia* w systemie Prolib podjął się natomiast Marcin Malinowski (Max Elektronik). W wystąpieniu zatytułowanym *Bibliografia jako element komunikacji naukowej biblioteki uczelnianej* przedstawił wyniki badań przeprowadzonych w różnego typu bibliotekach wykorzystujących system biblioteczny Prolib. Wykazano, że w 30 instytucjach moduł bibliograficzny jest wykorzystywany do tworzenia: bibliografii dorobku (biblioteki uczelniane), bibliografii regionalnych (biblioteki publiczne), bibliografii zawartości poszczególnych czasopism (biblioteki pedagogiczne) oraz bibliografii tematycznych (biblioteki fachowe).

Wzrost zainteresowania zakupem książek elektronicznych zasygnalizowała Elżbieta Kopyś (Biblioteka Jagiellońska) w referacie *Zakup sterowany popytem (Patron Driven Acquisition) jako model nabywania przez biblioteki książek elektronicznych na miarę XXI wieku*. Omówiła istotę modelu sterowanego popytem ze szczególnym uwzględnieniem kwestii wykorzystania zakupionych zbiorów oraz kryteriów stosowanych przy typowaniu tytułów do zakupu, w którym biorą udział użytkownicy.

W następnym wystąpieniu *Rewolucja czy ewolucja? Zmiany w bibliotece specjalistycznej uczelnianego systemu biblioteczno informacyjnego* autorstwa Marii Bosackiej (Biblioteka Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego) zasygnalizowano zmiany i przeobrażenia dokonujące się nie tylko w centralnych bibliotekach uczelnianych. Prelegentka skoncentrowała się na przeobrażeniach związanych z wdrożeniem zintegrowanego systemu bibliotecznego w bibliotece instytutowej oraz całej sieci bibliotecznego uczelni. Rewolucja informatyczna spowodowała według niej zmianę podejścia do rekrutacji nowych pracowników, przyczyniła się do podnoszenia kwalifikacji bibliotekarzy, a także zmian w polityce gromadzenia, opracowania i udostępniania zbiorów. Coraz większą rolę od-

grywa w bibliotekach udostępnianie kolekcji cyfrowych i umiejętność sprawnego wyszukiwania informacji w światowych źródłach. M. Bosacka zwróciła szczególną uwagę na kształcenie umiejętności informacyjnych użytkowników stanowiący element kształtowania społeczeństwa informacyjnego.

Kwestia podnoszenia kwalifikacji informacyjnych użytkowników kontynuowana była przez Lidię Mikołajuk (Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego). Z referatu *Udział biblioteki akademickiej w kształceniu kompetencji informacyjnych studentów Uniwersytetu Łódzkiego* uczestnicy spotkania zapoznali się z ofertą szkoleniową biblioteki przygotowaną w oparciu o efekty kształcenia dla profilu ogólnoakademickiego wymienione w Krajowych Ramach Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. Podkreślono, że bibliotekarze akademicy łódzkiej uczelni aktywnie uczestniczą w procesie dydaktycznym uczelni nakierowanym na zachęcanie studentów do większej aktywności w procesie samokształcenia. Jednocześnie metodologia pracy dydaktycznej opiera się w głównej mierze na wykorzystaniu aktywnych metod szkoleniowych np. metody cefalońskiej, która uatrakcyjnia zajęcia i angażuje uczestników.

Następnie głos zabrała Kinga Żmigrodzka (Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu) podejmując wątek znaczenia biblioteki w procesie kształcenia świadomych obywateli nowoczesnego społeczeństwa w wystąpieniu *Biblioteka akademicka wsparciem gospodarki opartej na wiedzy*. Na przykładzie doświadczeń Dolnośląskiego Centrum Informacji Naukowej i Ekonomicznej zaakcentowała nowe zadania stojące przed bibliotekami, które pragną spełniać rolę nowoczesnych centrów wiedzy. Jednostka dzięki współpracy z uczelnią i regionem oraz wykorzystaniu nowoczesnych technologii i wysoko wykwalifikowanej kadrze z powodzeniem pełni rolę centrum informacji dla lokalnej społeczności.

Kolejna prelekcja pt.: *Międzynarodowy wizerunek bibliotekarza w Google Grafika: polski, angielski, niemiecki* to efekt badań przeprowadzonych w Internecie przez Beatę Langer i Sabinę Kwiecień (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie). Przedstawiono opinie i wyobrażenia na temat zawodu bibliotekarza w trzech wybranych krajach, wskazując na podobieństwa i różnice. Uczestnikom konferencji zaprezentowano bogatą galerię fotografii i grafiki obecnej w sieci, co wzbudziło duże zainteresowanie wśród publiczności.

Celem następnego wystąpienia *Biblioteka Fachhochschule Köln – przykład niemieckiej biblioteki akademickiej* autorstwa Hanny Klajbor (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach) było zaprezentowanie uczestnikom przykładu zagranicznej biblioteki uczelnianej. Omówiono historię i strukturę placówki, działalność czterech oddziałów (technicznego, humanistycznego, społecznego i przyrodniczego). W szczególności zwrócono uwagę na formy szkolenia użytkowników, a także system kształcenia bibliotekarzy niemieckich. Przedstawiono inicjatywę Cologne Open Science umożliwiającą publikowanie prac naukowych pracownikom i studentom uczelni. Podkreślono obowiązek odbycia praktyki bibliotecznej jeszcze przed rozpoczęciem studiów kierunkowych. W podsumowaniu dokonano porównania funkcjonującego od niedawna Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej w Katowicach z Biblioteką Fachhochschule Köln stwierdzając, że polskie instytucje nie odbiegają od zachodnich.

O roli jaką może pełnić biblioteka akademicka w środowisku lokalnym traktował kolejny referat Anny Sucheckiej (Biblioteka Akademicka Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej) zatytułowany *Kulturotwórcza rola biblioteki naukowej w przestrzeni uczelni i regionu*. Zauważono, że biblioteki szkół wyższych coraz częściej otwierają się na użytkowników nie związanych z uczelniami, poszerzając tym samym swoją ofertę. Kulturotwórcze zadania biblioteki realizowane są poprzez przygotowanie autorskich projektów takich jak: *Biblioteka otwarta*, *Biblioteka w trzech wymiarach*, *Z kulturą na Ty...* cieszących się dużym zainteresowaniem nie tylko wśród studentów.

W ostatnim wystąpieniu *Bazy muzyczne uzupełnieniem procesu dydaktycznego w uczelniach artystycznych* Hanna Bias (Biblioteka Główna Akademii Muzycznej Katowice) przybliżyła zagadnienie cyfrowych źródeł specjalistycznych wykorzystywanych przez pracowników i studentów uczelni muzycznych w realizacji zajęć dydaktycznych i samokształceniu. Omówiono bazy dokumentów dźwiękowych: Naxos Music Library, Video Music Library, Naxos Jazz Music Library oraz drukowane wydawnictwa informacyjne, przedstawiono projekty realizowane przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Bibliotek Muzycznych, Archiwów i Centrów Informacji.

Podsumowanie konferencji stanowiła ożywiona dyskusja, w której poruszono wiele aspektów działalności biblioteki akademickiej. Jednym z nich jest kwestia promocji działań bibliotekarskich na forum publicznym. Liczne wypowiedzi jej dotyczące wykazały, że chociaż środowisko bibliotekarzy jest bardzo aktywne i podejmuje szereg inicjatyw, to nie są one wystarczająco nagłaśniane w otoczeniu. To z kolei nie sprzyja wizerunkowi bibliotek i bibliotekarzy. Innym ważnym głosem podniesionym w dyskusji była konieczność ścisłej współpracy bibliotekoznawców z bibliotekarzami-praktykami w celu uzyskania wyższej jakości kształcenia przyszłych adeptów zawodu.

Bardzo rozbudowany program konferencji oraz obecność blisko 100 uczestników potwierdza duże zainteresowanie tematyką podjętą przez organizatorów. Biblioteki akademickie są miejscem, w którym realizowanych jest wiele nowych inicjatyw, szczególnie w zakresie szerszego udostępniania swoich zbiorów za pomocą nowych technologii informacyjnych oraz włączania użytkowników w proces kształtowania zasobów.